

MANAGEMENTUL PROGRAMELOR DE DEZVOLTARE A COMPETENȚELOR PARENTALE

Ana-Maria BALAN,
profesor pentru învățământul preșcolar, grad didactic I,
Școala Gimnazială „Daniela Cuciuc”, Piatra Neamț, România

Summary. *Being a parent is the most complex, challenging but also rewarding experience that life offers. It is a great responsibility to raise a child so that he becomes a healthy, balanced and adapted adult. The process of educating children is no longer considered a spontaneous and random action, and parents have begun to seek help from specialists when faced with a problem related to raising and educating children. In recent years, parent education programs have appeared on the market, organized by ONGs or schools, under the motto "Parents' School". Parenting programs emphasize that parents are the role models that children often follow and that the family should be a space that provides a sense of security and joy and not a place to reverse the frustrations accumulated from other activities. Therefore, adult children will be the mirror of the self-control that parents show and will adopt the same lifestyle that they experienced in the family.*

Keywords: *parenting, parents, styles, education.*

În general, termenul de educație parentală denumește, în sens larg, „programele, serviciile și resursele destinate părinților și celor care îngrijesc copii, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia și de a le îmbunătăți capacitatea de a-și crește copiii” [Carter, 1996]. Într-un sens mai restrâns, educația parentală se referă la programele care ajută părinții să își dezvolte și să își îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea copilului, să învețe să reducă stresul care poate afecta funcționalitatea parentală, și să învețe să folosească modalități alternative de abordare a situațiilor dificile întâlnite cu copiii [11].

Există multe modalități de a ajunge la părinți cu mesaje pentru o educație parentală mai eficientă. Întâlnirile de grup reprezintă modul tradițional de predare a noilor abilități părinților. Întâlnirile pot include prelegeri, discuții, videoclipuri, jocuri de rol și oportunități de exersare a abilităților. Se pare că, dacă întâlnirile de grup vor ajuta părinții să fie mai grijulii și mai înțelegători, ei trebuie să fie conduși de lideri care au grijă și înțelegere.

Mulți părinți apelează la cărți pentru a informa eforturile de creștere a copilului. Există cărți clasice precum Ginott, Între părinte și copil (1965) și Spock's Common Sense Book of Baby and Child Care (1946) care sunt încă utile. Din păcate, există și multe cărți pe piață care nu sunt în concordanță cu recomandările de cercetare.

Internetul devine o cale din ce în ce mai importantă pentru furnizarea de educație parentală. Cursuri, articole și sfaturi pentru părinți sunt disponibile pe multe site-uri. Pe măsură ce versatilitatea și sofisticarea tehnologiilor bazate pe web cresc, resursele de educație parentală pe Internet vor încorpora probabil mai multe componente audio și video. Internetul nu a devenit doar o sursă semnificativă pentru resursele parentale, ci a creat, de asemenea, oportunități pentru

conferințe virtuale și instruire. Transmisia web va permite educatorilor părinți să ofere sau să participe la conferințe sau instruirii pe Internet. Instrumentele de urmărire și diagnosticare bazate pe web sunt utilizate tot mai mult pentru personalizarea informațiilor. Deoarece această tehnologie în evoluție este încorporată în bazele de date cu informații parentale, utilizatorii vor avea acces facil la informații relevante pentru propriile nevoi și preferințe. O provocare va fi să distingem în mod clar educația parentală și consilierea virtuală sau terapia [1].

Centrele de resurse sunt un alt mod de a furniza informații pentru părinți. Uneori, un centru comunitar, o bibliotecă sau o școală publică dezvoltă o colecție specială de cărți, casete sau alte materiale pentru a ajuta părinții. Centrele de resurse pot fi utile în special atunci când sunt ușor accesibile pentru părinți.

Buletinele informative aduc o contribuție importantă la educația parentală. Buletinele informative sunt utilizate frecvent cu părinții nou-născuților și includ informații despre dezvoltare, hrănire și îngrijirea copiilor mici. Ele pot fi educative, de susținere și accesibile. Până și la cele mai izolate familii se poate ajunge prin utilizarea buletinelor informative [11].

Unele comunități oferă programe radio pentru a ajunge la părinții care altfel nu ar putea primi informații despre părinți. Cele mai eficiente programe radio oferă o serie de mesaje planificate și corelate cu atenție.

Părinții cu risc de neglijare a copiilor par să beneficieze de vizite individuale la domiciliu care se concentrează pe probleme de îngrijire a copiilor. Deși educația parentală la domiciliu poate fi costisitoare, vizitele oferă o oportunitate bună de a monitoriza mediul copilului, de a preda abilități foarte relevante și de a oferi sprijin familiilor izolate.

Programele de mentorat au fost un răspuns la bugetele în scădere și dorința de a investi o bază de voluntariat mai largă în programele sociale. Programele de mentorat se bazează pe voluntari instruiți pentru a oferi informații și sprijin.

Grupurile de sprijin oferă părinților o oportunitate de a se întâlni și de a împărtăși experiențe și informații. Grupurile specializate în sprijinul părinților pot aduna părinții cu o provocare comună pentru a învăța unul de la celălalt și pentru a-și oferi sprijin unul pentru celălalt. Grupurile de sprijin eficiente facilitează stabilirea sprijinului atât în exterior cât și în interiorul grupului. Ei învață părinții modalități de a utiliza sprijinul social în coping (să rezolve probleme personale și interpersonale, pentru a încerca să stăpânească, să minimalizeze sau să tolereze stresul și conflictul) și promovează abilitățile de rezolvare a problemelor părinților [11].

Unele programe aduc cursuri de părinți pe site-urile de lucru în timpul programului regulat de prânz. Modurile creative de a obține educația parentală pentru părinți vor fi din ce în ce mai importante pe măsură ce părinții se luptă cu programele aglomerate.

Programele de resurse familiale încearcă să ofere o varietate de servicii, astfel încât familiile să nu fie nevoie să meargă de la o agenție la alta. Acestea permit familiilor să devină confortabile cu personalul și să mențină un acces mai bun la servicii, cum ar fi educația pentru copii, programe de latchkey, îngrijirea copiilor și programe de asistență socială. Idealul tradițional al unei familii de auto-sprajinite, strâns, poate genera multe familii sentimente de izolare. Programele de resurse familiale se bazează pe mai multe premise: parentingul poate fi provocator; părinții pot beneficia de educația parentală; sprijinul ar trebui să se axeze pe atuurile familiei și să sporească abilitățile pe care le au deja părinții; iar părinții pot servi drept surse importante de sprijin unul pentru celălalt [12].

Prin urmare, conținutul unui program de educație parentală ar trebui să permită diversitatea circumstanțelor de viață și a valorilor părinților. Unele dintre nevoile mamelor adolescente cu resurse limitate vor fi diferite de nevoile părinților de vârstă mijlocie ale adolescenților. Informațiile privind hrănirea, schimbarea scutecelor, tratarea bolilor și utilizarea resurselor comunitare vor fi vitale pentru părinții nou-născuților; părinții adolescenților sunt mai susceptibili să fie interesați de comunicare, stabilirea limitelor și rezolvarea problemelor [5].

Pentru a discuta mai detaliat conținutul programelor de parenting, este necesar să le împărțim în două mari categorii: abordări de gestionare a comportamentului și abordări de îmbunătățire a relațiilor.

Abordări de gestionare a comportamentului (Bandura, Patterson).

Pe baza teoriei învățării sociale elaborate de Albert Bandura, aceste abordări folosesc modificarea comportamentului, inclusiv întărirea, pedeapsa și modelarea. Consolidatorii pot fi recompense materiale sau sociale. Consolidatorii sunt furnizați în funcție de un comportament adecvat. Pedeapsa, sub forma unei atenții sociale reținute (de exemplu, ignorarea copilului) sau a altor pedepse, este oferită ca răspuns la un comportament necorespunzător [10].

Modelarea presupune a arata copilului comportamentul dorit. Modelarea se bazează pe ideea că copiii observă și imită interacțiunile celorlalți pe care le consideră ca de succes. Copiii sunt mai susceptibili să imite modele pe care le observă a fi puternice, competente și prestigioase.

Gerald R. Patterson (1982) [9], lider în abordările de învățare socială, afirmă că de obicei, copiii produc în mod natural anumite comportamente nedorite, care sunt consolidate atunci când atrag atenția părinților. Păstrarea de către părinți poate învăța copiii că aceștia le atrag atenția doar atunci când se comportă greșit. Este ușor pentru părinți și copii să fie prinși într-un ciclu distructiv: părinții încearcă să controleze copilul- copilul rezistă; părinții devin mai aversivi- copilul devine mai rezistent sau rebel; părinții se descurcă- copilul continuă comportamentul distructiv. Abordările de gestionare a comportamentului încearcă să rupă acest ciclu cu instrumente sensibile de management al comportamentului.

În programele de gestionare a comportamentului, părinții se concentrează în mod obișnuit pe două sau trei comportamente cu probleme la copiii lor și sunt învățați să consolideze comportamentul adecvat și să ignore sau să pedepsească un comportament necorespunzător. Părinții învață, de obicei prin sesiuni de joacă, să recunoască, să recunoască și să recompenseze comportamentul adecvat al copilului. Părinții primesc feedback imediat de la formatori. De asemenea, învață să comunice instrucțiuni clare și să-l recompenseze pe copil sau să acorde un timp, în funcție de respectarea copilului. Evaluarea eficacității, de obicei bazată pe raportul părinților sau pe observația comportamentului copilului, susține, în general, o scădere a comportamentelor cu probleme [7].

Modificarea comportamentului este acceptată ca o metodă eficientă pentru controlul comportamentelor cu probleme specifice. Unele forme de modificare a comportamentului sunt prezente în majoritatea programelor de educație parentală. Datorită, în parte, rezultatelor sale relativ rapide, concentrării sale sistematice asupra schimbării comportamentului și a ușurinței relative cu care cercetătorii pot evalua efectele sale, modificarea comportamentului a fost un model credibil în educația părinților încă de la începutul anilor 1970.

Cu toate acestea, abordările comportamentale au atras și critici substanțiale. Unii oameni greșesc astfel de abordări pentru ca părintele să fie sursa autorității: Părinții definesc un

comportament de dorit și manipulează experiența copiilor pentru a asigura anumite rezultate. Astfel de abordări pot să nu încurajeze autonomia și luarea deciziilor la copii. Dependența de abordările comportamentale nu duce la un comportament moral matur, interiorizat. Un copil poate deveni concentrat pe recompense, mai degrabă decât pe standarde internalizate sau pe sensibilitatea față de ceilalți [6].

Datorită capacității lor de a gestiona comportamente specifice, abordările de gestionare a comportamentului sunt susceptibile să aibă un rol în procesul parental eficient. Cu toate acestea, acestea pot fi cele mai eficiente atunci când sunt combinate cu abordările de îmbunătățire a relației.

B. Abordări de îmbunătățire a relațiilor (Dreikurs, Ginott, Gordon)

Spre deosebire de programele de modificare a comportamentului, abordările de îmbunătățire a relațiilor pun mai mult accent pe calitatea relațiilor și pe nevoile emoționale ale părinților și ale copiilor lor. Astfel de abordări îi învață pe părinți să dezvolte o atmosferă acceptabilă, de susținere pentru copiii lor, folosind astfel de abilități precum ascultarea activă [4].

Este normal ca părinții să reacționeze la comportamentul copiilor lor cu prelegeri. Abordările de îmbunătățire a relațiilor sugerează o reacție diferită. Părinții care folosesc abilități de ascultare activă ar putea spune lucrurile astfel: "Aș dori să înțeleg cum te simți. Îmi vei spune mai multe?", "Lasă-mă să văd dacă înțeleg cum te simți. Te simți ca ...?". Luând timp pentru a înțelege sentimentele copilului îl ajută pe copil să se simtă iubit și îl ajută pe copil să se confrunte cu emoțiile. De asemenea, ajută părintele și copilul să lucreze împreună pentru soluții. Din cercetări reiese clar că o relație de susținere părinte-copil, susținută de abordările de îmbunătățire a relației, este importantă pentru copilul în curs de dezvoltare [2].

John Gottman (1997) a subliniat un mod util de a răspunde emoțiilor copiilor. În loc să răspundă la emoțiile copilului, respingându-le sau confundându-le, un părinte poate fi un antrenor de emoții. Antrenamentul emoțional presupune înțelegerea copilului, acceptarea emoției și ajutându-i să eticheteze și să facă sensul emoției. Antrenamentul emoțional ajută un copil să învețe să înțeleagă și să-și regleze sentimentele și îl ajută pe copil să învețe să rezolve probleme [3].

Sprijinul, care stă la baza relației părinte-copil, este mai mult decât să le spui copiilor că sunt iubiți; este un comportament care ajută un copil să se simtă confortabil și apreciat. Sprijinul poate fi numit și acceptare, afecțiune, dragoste, năduf sau căldură. Un mod important de a ajuta copilul să simtă sprijin este prin eforturile de a-și înțelege sentimentele.

Abordările de îmbunătățire a relațiilor au diferite strategii pentru a face față comportamentului necorespunzător. De exemplu, Ginott (1965) a recomandat părinților să-și stabilească limite clare, dar să-și facă timp să înțeleagă ce simt copiii în loc să învinovățească sau să prelege. Accentul său pe înțelegerea plină de compasiune combinat cu limite clare este un motiv pentru care cărțile sale rămân încă populare și respectate [2].

În unele programe, precum cele dezvoltate de Gordon (1970), părinții sunt instruiți să utilizeze mesaje I pentru a descrie fără judecată comportamentul problemei și efectele sale asupra părintelui. Schița generală a unui mesaj I este: „Când tu (comportamentul copilului), simt (declarație de emoție) pentru că (efecte)”. Folosite corespunzător, mesajele I pot minimaliza vina și permit părinților și copilului să identifice problema, să enumere alternativele, să aleagă o soluție, să decidă o strategie de implementare și să evalueze rezultatele [4].

Dreikurs (1964) a sugerat ca părinții să înțeleagă nevoia exprimată prin comportamentul copilului și apoi să-l ajute pe copil să răspundă acestei nevoi. În majoritatea abordărilor de îmbunătățire a relațiilor, controlul poate fi menținut printr-o combinație de stabilire a limitelor clare, raționament, consecințe naturale sau logice și ajutorul copilului pentru a satisface nevoile în mod corespunzător. Dezvoltarea unei relații calde și de încredere este de așteptat să prevină multe probleme de comportament. În plus, părinții își pot îmbunătăți gestionarea comportamentului unui copil prin faptul că sunt conștienți de comportamentele specifice adecvate pentru dezvoltare sau normale pentru acel anumit copil [8].

Multe programe subliniază utilizarea de către părinți a consecințelor pentru comportamentul greșit al copilului, astfel încât copiii să învețe să înțeleagă legătura dintre comportamentul și rezultatele lor. Un exemplu de consecință naturală ar putea fi faptul că copiii care nu reușesc să-și curețe dormitoarele, au camere dezordonate. Pe de altă parte, o consecință logică ar putea fi faptul că copiii nu au voie să iasă și să se joace până când camerele lor sunt în ordine. Părinții sunt încurajați să-și reducă propriile puteri, evitând scuturarea, rușinea sau criticarea copiilor. Părinții pot facilita autocontrolul copiilor permițându-le să fie responsabili pentru propriile acțiuni și să experimenteze rezultatele comportamentului lor. Acest lucru este în contrast cu utilizarea recompenselor și a pedepsei în abordările de gestionare a comportamentului care fac din părinți agentul de control în viața copilului.

În luarea în considerare a abordărilor de gestionare a comportamentului și de îmbunătățire a relațiilor, este clar că unele recomandări comune, precum monitorizarea comportamentului copiilor și oferirea unui mediu, susțin un comportament bun. Cu toate acestea, limbajul și accentul celor două școli de gândire sunt diferite. Abordările de gestionare a comportamentului accentuează controlul parental. Abordările de îmbunătățire a relațiilor subliniază o relație grijulie. Programele de parenting eficiente ar trebui să se bazeze pe răspunsul sensibil la comportamentul problemelor, așa cum se sugerează în primul, și pe abilitățile de comunicare și relație, așa cum se subliniază în cel de-al doilea.

BIBLIOGRAFIE

1. DORORHY, L. NOLTE; RACHEL, H. Copiii învață ceea ce trăiesc. București: Editura Humanitas, 2006.
2. GINOTT, H. Între părinte și copil. București: Editura Humanitas, 2006.
3. GHEBREA, G. Factori ce afectează stabilitatea cuplului marital. (online) www.iccv.ro/romana/revista/rcalvit/pdf
4. Gordon T. Manualul părinților eficiente. București: Editura Tritonic, 2008.
5. Holt România. Cum să devenim părinți mai buni. Ghidul părintelui, Iași: Expert Projects, 2010.
6. JOHNSON, D.C.; HARRISON, B.C.; BURNETT, M.F.; EMERSON, P. Deterrents to participation in parenting education. Family and Consumer Sciences Research Journal, 31, 2003, p. 403-424.
7. Macovei, E. Familia și casa de copii. București: Editura Litera, 1989.
8. MAURICE J. ELIAS; STEVEN, E. TOBIAS; BRIAN, S. Friedlander. Inteligența emoțională în educația copiilor. București: Editura Curtea Veche, 2007.

9. POPESCU, R. Introducere în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană. Iași: Editura Polirom, 2009.
10. STĂNCULESCU, E. Concepția lui Albert Bandura despre învățarea socială și modificarea comportamentală. În: Revista de Psihologie școlară, nr.1, 2008, p.79-83.
11. UNICEF. Educația parentală contează. Uniți pentru copii: Buletin informativ trimestrial al UNICEF România, nr. 5, 2009, p. 3-5.
12. UNICEF. Cunoștințe, atitudini și practici parentale în România. București, 2006.